

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 26 czerwca 2019 r.

Sąd Apelacyjny w Białymstoku, III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie:

Przewodniczący: SSA Alicja Sołowińska (spr.)

Sędziowie: SSA Dorota Elżbieta Zarzecka

SSA Sławomir Bagiński

Protokolant: Magda Małgorzata Gołaszewska

po rozpoznaniu na rozprawie 26 czerwca 2019 r. w B.

sprawy z odwołania M. S. (1)

przy udziale zainteresowanego R. S.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddział w P.

o składki

na skutek apelacji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w P. oraz zażalenia M. S. (1)

od wyroku Sądu Okręgowego w Ostrołęce III Wydziału Pracy i Ubezpieczeń Społecznych z 30 października 2018 r. sygn. akt III U 566/18

I. zmienia zaskarżony wyrok i oddala odwołanie;

II. umarza postępowanie zażaleniowe;

III. odstępuje od obciążania M. S. (1) kosztami zastępstwa procesowego organu rentowego za postępowanie zażaleniowe.

SSA Sławomir Bagiński SSA Alicja Sołowińska SSA Dorota Elżbieta Zarzecka

Sygn. akt III AUa 14/19

UZASADNIENIE

Decyzją z dnia 19.06.2018 r. (...) Oddział w P. stwierdził, że M. S. (1) jako płatnik jest zobowiązana do opłacenia składek na ubezpieczenia emerytalne, rentowe i wypadkowe oraz ubezpieczenie zdrowotne za I. K. - osobę sprawującą opiekę nad dzieckiem na podstawie umowy uaktywniającej za okres od 01.05.2015r. do 31.03.2016r.

W odwołaniu od tej decyzji M. S. (1) zarzuciła organowi rentowemu, że błędnie nie zastosował art. 51 ust. 3 ustawy z dnia 3.02.2011r. o opiece nad dziećmi w wieku do lat 3, przyjmując, że nie spełniła ona wszystkich wymaganych przesłanek uprawniających do finansowania części składek na nią, podczas gdy organ rentowy od złożenia przez

nią wniosku o przyznanie świadczenia miał wiedzę o jej sytuacji zawodowej i o pobieraniu przez nią świadczenia macierzyńskiego na drugie dziecko.

W odpowiedzi na odwołanie organ rentowy wskazał, iż zgodnie z art. 51 ust. 5 pkt 3 ustawy z dnia 3.02.2011r. o opiece nad dziećmi w wieku do 3 lat ZUS nie opłaca składek w przypadku, gdy rodzic dziecka podlega ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym na podstawie art. 6 ust. 1 pkt 19 ustawy z dnia 13.10.1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych. Ponieważ odwołująca w okresie od 19.03.2015r. do 16.03.2016r. przebywała na zasiłku macierzyńskim z tytułu urodzenia syna D., nie przysługiwało jej dofinansowanie z budżetu państwa z tytułu składek ubezpieczeniowych za zatrudnioną nianię I. K..

Sąd Okręgowy w Ostrołęce wyrokiem z dnia 30 października 2018 r. zmienił zaskarżoną decyzję i stwierdził, że M. S. (1) nie jest zobowiązana jako płatnik do opłacenia składek na ubezpieczenia emerytalne, rentowe i wypadkowe oraz ubezpieczenie zdrowotne za osobę sprawującą opiekę nad dzieckiem na podstawie umowy uaktywniającej I. K. za okres od 01.05.2015r. do 31.03.2016 r. oraz zasądził od organu rentowego na rzecz odwołującej kwotę 180 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa prawnego.

Sąd postanowieniem z dnia 5.09.2018r. w trybie art. 477¹¹ § 2 k.p.c. zawiadomił R. S. i I. K. o toczącym się postępowaniu. R. S. oświadczył, że przystępuje do sprawy w charakterze zainteresowanego i przyłączył się do odwołania, natomiast I. K. nie przystąpiła do sprawy.

Sąd Okręgowy ustalił, że M. S. (1) i R. S. są małżeństwem. W dniu 24.07.2013 r. M. S. (1) urodziła córkę Ł.. W dniu 1.05.2015 r. M. i R. S. zawarli z I. K. umowę uaktywniającą w trybie ustawy z dnia 4.02.2011 r. o opiece nad dziećmi w wieku do lat 3. Umowa została zawarta na okres od 1.05.2015 r. do 30.06.2015 r. Na jej podstawie I. K. sprawowała opiekę nad Ł. S. i otrzymywała wynagrodzenie 600 zł. W dniu 1.07.2015 r. M. i R. S. zawarli z I. K. kolejną umowę uaktywniającą. Umowa została zawarta na okres od 1.07.2015 r. do 15.05.2016 r. Na jej podstawie I. K. sprawowała opiekę nad Ł. S. i otrzymywała wynagrodzenie 600 zł. W przypadku obu umów płatnikiem składek była M. S. (1), która dokonała zgłoszenia I. K. do ZUS.

M. S. (1) w dniu (...) urodziła syna D. i z tego tytułu w okresie od 19.03.2015 r. do 16.03.2016 r. przebywała na urlopie macierzyńskim, otrzymując zasiłek macierzyński. Przed zawarciem umów z I. K. odwołująca pytała pracownika ZUS o możliwość zawarcia umowy aktywizacyjnej i opłacanie składek przez ZUS w sytuacji, gdy pobiera ona zasiłek macierzyński. Podnosiła, że gdyby pracownik ZUS poinformował ją, iż będzie musiał opłacić składki za I. K., to nie zawarłaby takiej umowy, gdyż finansowo byłoby to dla niej nieopłacalne.

Decyzją z 19.06.2018 r. będącą przedmiotem odwołania w rozpoznawanej sprawie, (...) Oddział w P. stwierdził, że M. S. (1) jako płatnik jest zobowiązana do opłacenia składek na ubezpieczenia emerytalne, rentowe i wypadkowe oraz ubezpieczenie zdrowotne za osobę sprawującą opiekę nad dzieckiem na podstawie umowy uaktywniającej - I. K. za okres od 01.05.2015 r. do 31.03.2016 r. Uznał bowiem, że skoro odwołująca w tym okresie przebywała za urlopie macierzyńskim, ZUS nie jest zobowiązany do finansowania składek za I. K..

Sąd Okręgowy powołał przepis art. 51 ust. 1 ww. ustawy który stanowi, że za nianię składki na ubezpieczenia emerytalne, rentowe i wypadkowe oraz na ubezpieczenie zdrowotne, opłaca:

1) Zakład Ubezpieczeń Społecznych - od podstawy stanowiącej kwotę nie wyższą niż 50% wysokości minimalnego wynagrodzenia za pracę ustalonego zgodnie z przepisami o minimalnym wynagrodzeniu za pracę,

2) rodzic (płatnik składek) - od podstawy stanowiącej kwotę nadwyżki nad kwotę 50% minimalnego wynagrodzenia

- na zasadach określonych w przepisach o systemie ubezpieczeń społecznych oraz w przepisach o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych. Natomiast art. 51 ust. 5 stanowi, że Zakład Ubezpieczeń Społecznych nie opłaca składek, m.in. w przypadku gdy rodzic dziecka podlega ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym na podstawie art. 6 ust. 1 pkt 19 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych.

Organ rentowy wywodził, że M. S. (1) w dniu (...) urodziła syna D. i z tego tytułu w okresie od 19.03.2015r. do 16.03.2016r. podlegała ubezpieczeniu jako osoba przebywająca na urlopie macierzyńskim i pobierająca zasiłek macierzyński.

W ocenie Sądu Okręgowego okoliczność powyższa nie mogła jednak skutkować obciążeniem odwołującej zapłatą składek za I. K., ponieważ umowa aktywizująca I. K. dotyczyła Ł. S., a więc innego dziecka niż to, z tytułu urodzenia którego odwołująca pobierała zasiłek macierzyński. Sąd podkreślił, że oceniając znaczenie i sens przepisu art. 51 ust. 5 pkt 3 nie można pomijać wykładni językowej systemowej i wykładni celowościowej (funkcjonalnej).

Sąd podkreślił, że ustawa z dnia 4.02.2011 r. o opiece nad dziećmi w wieku do lat 3 miała na celu spowodowanie zgłaszania do ubezpieczeń osób opiekujących się dziećmi. Odwołująca spełniła ten obowiązek. Poza sporem było, iż przedmiotowe umowy były faktycznie wykonywane. Jednocześnie oczywistym było, iż M. S. (1) korzystała z urlopu macierzyńskiego w celu sprawowania opieki nad młodszym dzieckiem, synem D.. Skoro więc I. K. opiekowała się Ł. S., został zachowany cel umowy. W ocenie Sądu I Instancji przepis art. 51 ust. 5 pkt 3 ww. ustawy należy tłumaczyć w ten sposób, że odwołująca byłaby zobowiązana do uiszczenia składek za I. K. tylko wówczas, gdyby przebywała na urlopie macierzyńskim z powodu opieki nad córką Ł., a więc dzieckiem, którego dotyczy umowa aktywizacyjna. Wówczas bowiem odwołująca miałaby możliwość samodzielnego opiekowania się córką. Skoro jednak odwołująca przebywała na urlopie macierzyńskim z powodu opieki nad synem, to nie mogła opiekować się córką, dlatego zawarła umowę aktywizacyjną. Zdaniem Sądu ZUS nie miał podstaw do opłacania składek za osobę, która w zastępstwie matki opiekuje się dzieckiem tylko wówczas, gdy matka ma możliwość opieki nad tym dzieckiem, tj. wówczas, gdy przebywa na urlopie macierzyńskim z powodu opiekowania się tym dzieckiem, którego dotyczy umowa aktywizacyjna. Inna jest natomiast sytuacja wówczas, gdy matka przebywa na urlopie macierzyńskim z powodu opiekowania się innym dzieckiem niż to, którego dotyczy umowa aktywizacyjna. Takie rozumienie ww. przepisu jest zgodne z celem umowy aktywizacyjnej i wykładnią celowościową.

Mając powyższe na uwadze Sąd Okręgowy uznał, iż M. S. (1) nie jest zobowiązana do uiszczania składek na ubezpieczenia emerytalne, rentowe i wypadkowe oraz ubezpieczenie zdrowotne za osobę sprawującą opiekę nad dzieckiem na podstawie umowy uaktywniającej - I. K. za okres od 01.05.2015 r. do 31.03.2016 r., w związku z tym zmienił decyzję na mocy art. 477¹⁴ § 2 k.p.c. Orzekając o kosztach procesu Sąd zwrócił uwagę, że wysokość składek w sprawie wynosi 6 935,92 zł i że wysokość wynagrodzenia pełnomocnika odwołującej przy takiej wartości przedmiotu sporu wyniosłaby 1 800 zł zgodnie z § 2 pkt 4 Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie. Sąd zastosował jednak art. 102 k.p.c., zasądzając od ZUS kwotę 180 zł według stawki określonej w § 9 ust. 2 Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie. Zdaniem Sądu zasadne było zastosowanie art. 102 k.p.c. przez zasądzenie stawki w najniższej w wysokości stałej, zamiast od wartości przedmiotu sprawy. Sąd miał na uwadze, że stosowanie stawek wynagrodzenia fachowych pełnomocników procesowych zgodnych z uchwałą składu 7 sędziów Sądu Najwyższego z 20 lipca 2016 r. (III UZP 2/16, OSNP 2017 Nr 1, poz. 6) prowadzi do nadmiernego obciążania stron sprawy ubezpieczeniowej tym kosztami i z dniem 13 października 2017 r. zmienił to rozporządzenie dotyczące wynagrodzenia adwokatów, nakazując liczyć te stawki nie od wartości przedmiotu zaskarżenia, lecz przyjmując stawkę stałą. Sąd stwierdził, że przepisy te nie mają zastosowania w niniejszej sprawie, ale uzasadniają zastosowanie art. 102 k.p.c., który umożliwia zmniejszenie kosztów zastępstwa procesowego.

Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w P. złożył apelację od wyroku Sądu Okręgowego. Zaskarżył wyrok w całości i zarzucił naruszenie prawa materialnego, tj. art. 51 ust. 5 pkt 3 Ustawy z 4 lutego 2011 r. o opiece nad dziećmi w wieku do lat 3 (Dz.U. z 2013 r., poz. 1457 ze zm.) poprzez błędną wykładnię i niewłaściwe zastosowanie i w rezultacie uznanie, że odwołująca nie jest zobowiązana do opłacenia składek na ubezpieczenia emerytalne, rentowe i wypadkowe oraz ubezpieczenie zdrowotne za I. K. sprawującą opiekę nad dzieckiem na podstawie umowy uaktywniającej za okres od 1 maja 2015 r. do 31 marca 2016 r., pomimo podlegania przez odwołującą ubezpieczeniom emerytalnym i rentowym na podstawie art. 6 ust. 1 pkt 19 Ustawy z 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych w tym samym okresie. Z tego powodu organ rentowy wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku w całości poprzez oddalenie odwołania.

M. S. (1) wniosła natomiast zażalenie na postanowienie zawarte w pkt 2 wyroku dotyczące kosztów procesu. Zarzuciła sądowi naruszenie przepisów postępowania tj. art. 102 k.p.c. poprzez jego błędne zastosowanie i bezzasadne przyjęcie, że względy słuszności przemawiają za nieobciążaniem pozwanego organu kosztami postępowania, pomimo nieistnienia jakichkolwiek przesłanek wskazanych w przepisie uzasadniających zastosowanie zasad słuszności, braku istnienia jakichkolwiek wyjątkowych okoliczności i niedopuszczalnego zastosowania wyjątkowej regulacji w sposób rozszerzający. Wniosła o zmianę zaskarżonego postanowienia i zasądzenie od organu na rzecz odwołującej zwrotu kosztów postępowania przez Sądem I instancji w kwocie 1800 zł.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja jest zasadna, gdyż Sąd I instancji orzekł w sprawie z naruszeniem prawa materialnego, tj. art. 51 ust. 5 pkt 3 ustawy z 4 lutego 2011 r. o opiece nad dziećmi w wieku do lat 3 (Dz.U. z 2013 r., poz. 1457 ze zm.).

Zgodnie z cytowanym przepisem w brzmieniu obowiązującym od 1 września 2013 r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych nie opłaca składek na ubezpieczenie emerytalne, rentowe i wypadkowe oraz na ubezpieczenie zdrowotne za nianię, w przypadku gdy rodzic dziecka podlega ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowemu na podstawie art. 6 ust. 1 pkt 19 ustawy z 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych. Z kolei przepis art. 6 ust. 1 pkt 19 ww. ustawy stanowi, że obowiązkowo ubezpieczeniom emerytalnym i rentowym podlegają osoby fizyczne, które na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej są osobami przebywającymi na urloпах wychowawczych lub pobierającymi zasiłek macierzyński albo zasiłek w wysokości zasiłku macierzyńskiego.

W sprawie jest poza sporem, że M. S. (1) z tytułu urodzenia (...) syna D. w okresie od 19 marca 2015 r. do 16 marca 2016 r. pobierała zasiłek macierzyński i z tego tytułu podlegała obowiązkowo ubezpieczeniom emerytalnym i rentowym. Niekwestionowany w sprawie jest też fakt, że małżonkowie M. i R. S. zawarli z I. K. umowę uaktywniającą w trybie ustawy z 4 lutego 2011 r. o opiece nad dziećmi w wieku do lat 3. Pierwsza z umów została zawarta na okres od 1 maja 2015 r. do 30 czerwca 2015 r., a druga na okres od 1 lipca 2015 r. do 15 maja 2016 r. Na podstawie wymienionych umów I. K. sprawowała opiekę nad starszym dzieckiem małżonków S., tj. Ł. urodzoną (...) z wynagrodzeniem 600 zł.

Z powyższego wynika, że okresie objętym zaskarżoną decyzją, tj. od 1 maja 2015 r. do 16 marca 2016 r. M. S. (1) podlegała obowiązkowo ubezpieczeniom społecznym z racji pobierania zasiłku macierzyńskiego. Natomiast z ustaleń Sądu Apelacyjnego wynika, że po zakończeniu pobierania zasiłku macierzyńskiego M. S. (2) nie pozostawała w zatrudnieniu. Od 16 marca 2016 r. do 22 marca 2016 r. nie podlegała ubezpieczeniom społecznym z żadnego tytułu, a od 23 marca 2016 r. została zgłoszona do ubezpieczenia jako osoba bezrobotna, pobierająca zasiłek dla bezrobotnych. Od 1 kwietnia 2016 r. została zgłoszona do ubezpieczeń społecznych z tytułu wykonywania umowy zlecenia, a od 1 czerwca 2016 r. podlegała pracownicemu ubezpieczeniu społecznemu (informacje ZUS k. 119, 130).

Analiza treści przepisu art. 51 ust. 5 ustawy o opiece nad dziećmi w wieku do lat 3 wskazuje, że dopiero od 1 września 2013 r. tj. od zmiany tego przepisu, polegającej na dodaniu punktu 3, ustawodawca wyłączył możliwość opłacania składek za nianię w przypadku gdy jedno z rodziców przebywa na urlopie macierzyńskim, urlopie ojcowskim oraz urlopie wychowawczym, niezależnie od tego, z tytułu urodzenia którego dziecka przysługują. Dodanie punktu 3 do ustępu 5 art. 51 ustawy o opiece nad dziećmi do lat 3 świadczy o tym, że do chwili zmiany nie można było wyinterpretować z treści przepisów zakazu finansowania składek przez ZUS w przypadku korzystania przez rodzica z urlopu wychowawczego czy macierzyńskiego. Gdyby było to możliwe, to zmiana ustawy byłaby zbędna. Ustawodawca ustanowił dodatkową przesłankę negatywną wprowadzając zmianę z dniem 1 września 2013 r. Zmiana przepisu pozostawała w związku z systemową zmianą finansowania przez budżet państwa składek na ubezpieczenia społeczne osób korzystających z zasiłków wychowawczych i macierzyńskich (art. 1-5 ustawy z 26 lipca 2013 r. o zmianie ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych oraz niektórych innych ustaw Dz.U. z 2013 r. poz. 983). W sytuacji gdy ustawodawca wprowadził dodatkowe finansowanie z budżetu państwa składek na ubezpieczenia społeczne za rodziców którzy korzystają ze świadczeń umożliwiających osobistą opiekę nad dziećmi, to zlikwidował przywilej wynikający z finansowania składek przez budżet państwa w przypadku zawarcia umowy uaktywniającej.

Mając powyższe na uwadze Sąd Apelacyjny jest zdania, że M. S. (1) spełniała warunki opłacania składek przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych w związku z zawartą z I. K. umową uaktywniającą, określone przepisem art. 51 ust. 3 ustawy o opiece nad dziećmi w wieku do 3 lat, ale tylko w stanie prawnym przed 1 września 2013 r. Od tego dnia, wobec zmiany art. 51 ust. 5 cytowanej ustawy ustawodawca nie przewidział możliwości finansowania przez budżet państwa składek za nianię uznając zbędność tego przywileju w przypadku gdy świadczenia w postaci urlopu macierzyńskiego czy urlopu wychowawczego przysługują właśnie z tytułu opieki osobistej nad dzieckiem, a dodatkowo państwo uczestniczy w finansowaniu składek rodziców.

Sąd Apelacyjny nie podziela poglądu Sądu I instancji według którego M. S. (1) byłaby zobowiązana do opłacenia składek za I. K. tylko wówczas, gdyby przebywała na urlopie macierzyńskim z powodu opieki nad córką Ł., a więc dzieckiem którego dotyczy umowa uaktywniająca. Skoro odwołująca przebywała na urlopie macierzyńskim z powodu opieki nad synem, to nie mogła opiekować się córką.

Wykładnia językowa przepisu art. 51 ust. 5 pkt 3 ustawy o opiece nad dziećmi do lat 3 prowadzi do jednoznacznego wniosku, że wyłączenie finansowania składek przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych następuje w przypadku gdy rodzic dziecka podlega ubezpieczeniom emerytalnym i rentowym na podstawie art. 6 ust. 1 pkt 19 ustawy systemowej. Słusznie zauważył skarżący, że przepis wyżej wymieniony odwołuje się do podlegania ubezpieczeniu, a nie korzystania z urlopu macierzyńskiego czy wychowawczego. Trudno też zgodzić się z twierdzeniem Sądu I instancji, że M. S. (1) nie mogła sprawować opieki nad córką tylko dlatego, że korzystała z urlopu macierzyńskiego w związku z urodzeniem drugiego dziecka.

Po zakończeniu zasiłku macierzyńskiego do końca marca 2016 r. M. S. (1) nie pozostawała w zatrudnieniu, ani nie podlegała ubezpieczeniom społecznym w rozumieniu art. 51 ust. 3 pkt 2 ustawy o opiece nad dziećmi do lat 3 i z tego powodu nie spełniała warunków do opłacania składki przez ZUS za nianię.

Mając powyższe okoliczności na względzie Sąd Apelacyjny uznając apelację za uzasadnioną na mocy art. 386 § 1 k.p.c. zmienił zaskarżony wyrok w całości i oddalił odwołanie.

Odnosząc się natomiast do zażalenia M. S. (1) co do rozstrzygnięcia o kosztach zastępstwa procesowego zawarte w pkt. II zaskarżonego apelacją wyroku, to stwierdzić należy, że wobec zmiany wyroku i oddalenia odwołania, orzeczenie co do kosztów procesu za I instancję w istocie nie istnieje. Podkreślić należy, że rozstrzygnięcie co do kosztów jest związane z orzeczeniem co do istoty sprawy. Koszty procesu zgodnie z art. 98 k.p.c. przysługują od strony przegrywającej sprawę, Skoro w wyniku uwzględnienia apelacji odwołanie zostało oddalone, to M. S. (1), jako odwołującej się od decyzji ZUS nie przysługują koszty zastępstwa procesowego za pierwszą instancję.

W tym stanie wydanie postanowienia co do zażalenia było zbędne i dlatego na mocy art. 355 k.p.c. w zw. z art. 391 § 1 k.p.c. postępowanie zażaleniowe podlegało umorzeniu.

O kosztach postępowania zażaleniowego Sąd Apelacyjny orzekł na mocy art. 102 k.p.c. uznając zmianę wyroku i oddalenie odwołania za szczególną okoliczność przemawiającą za nieobciążaniem odwołującej kosztami postępowania zażaleniowego.

SSA Sławomir Bagiński SSA Alicja Sołowińska SSA Dorota Elżbieta Zarzecka